

När Per Storm stred mot ryssen

Flodasoldaten Per Storm föddes 1789.

Han slogs i finska kriget i början av 1800-talet. Han slogs med Tyskland mot Frankrike. Han mötte skräckslagen de fruktade ryska soldaterna uppe vid Norrlandskusten.

När Per efter många äventyrliga strapatser kom åter till mors stuga i Grönkärr, Floda, kände hon inte igen honom...

Diktaren Ragnar Ekström är släkt med Per Storm. Han var morfar till Ragnars far.

Här berättar Ragnar den mycket levande historien om Per Storm.

Från torpet i Floda inkallades n:o 308 Per Storm till Svenska lantvärnet. Efter exercis på Malmahed kom han så att delta i Finska kriget 1808—09. Om strapatserna då Per Storm stred mot ryssen berättar här hans släkting Ragnar Ekström.

Min far har antecknat om sin morfar: N:o 308. Per Storm, var som Lantvärn med i Finska kriget 1808—09. Som soldat med i Tyskland mot Frankrike. Rote: Båresta. Född: år 1789. Död: år 1870.

Finska kriget 1808—1809

Min far var född år 1862 och fick som pojke höra om Per Storms äventyr från hans egen mun. Det finska kriget var en utvidgning av Napoleons krig, där Sverige råkat komma på Englands sida och fått Napoleon till fiende. Han tussade Ryssland på Sverige. Ryssland gick till anfall och hade på mindre än ett år erövrat hela Finland, som den tiden var en del av Sverige. Också Danmark-Norge angrep Sverige, och i det nödläget inkallade Gustav IV Adolf och hans rådgivare alla män mellan 19 och 25 år, ett sk lantvärn. En sådan värnpliktsarmé hade Frankrike inkallat i nödens stund, och den höll nu på att under Napoleon erövra hela Europa. Det svenska lantvärnet hade inte samma framgång - det blev ett tragiskt fiasko.

Exercis på Malmahed

Per Storm var son till en soldat och inkallades genast. Utrustad med vadmalskläder och en stadig matsäck inställde han sig på Malmahed, som var övningsplats. På heden blev väntan lång. Det var ont om befäl. De som fanns var dåligt utbildade, hade varit ur tjänsten och glömt det mesta eller tidigare fått avsked för fylleri och andra förseelser. Men till befäl åt lantvärnet fick de duga. Exercisen var därefter, marscher, exercis med störrar, inga vapen. En gång om dagen ett mål mat med spicket fläsk, rovsoppa, bröd och vatten och ibland en halv jumfru brännvin.

Men med ens blev det bråttom: i ilmarsch till Stockholm - och så slut på brådskan och lång inkvartering i primitiva kvarter.

Likvagnar från Operan

Med manskapet på galärerna från Karlskrona kom klädlössen och med dem fältsjukan; fläcktyfusen. Om dessa "galärslavar" skriver Trolle-Wachtmeister i sin dagbok för december 1808:

De läftsbyxor och vadmalsrockar de hade på sig vid embarkeringen hade sedermera förvandlats i trasor; och dessa trasor voro vid ankomsten till Stockholm fastfrusna vid bänkarna, där de eländiga offren suttit natt och dag under bar himmel utan att åtnjuta annan föda än bröd, rått fläsk och dåligt vatten.

Operahuset förvandlades till lasarett för de sjuka. Där kunde stadsborna se de utmärglade ynglingarna i sina trasor vackla förbi fönstren som spöken. Och varje morgon rullade likvagnen ut från Operan med sin hemska last av döda till kyrkogården vid Skanstull. "Med begravningarna skall hava gått lättsinnigt till."

Per Storm och några kamrater inkvarterades på Skeppsholmen i ett ruckel som varit hönshus eller vedbod. De tyckte att de fått ett uselt kvarter, men de hade rikligt med tvättvatten och frisk luft. Och lössen trivdes inte i miljön. "Vi va så magra, så lössa rata öss", sa Per Storm.

Skräckfärd mot norr. Krigsfånge.

Så med ens blev det bråttom igen - hals över huvud drevs lantvärnsmännen ombord på öppna prämar för att fraktas mot norr. Färden gick under de värsta höststormarnas tid. De öppna prämarna släpades efter långsamma segelfartyg, fraktseglare eller linjeskepp. Blev det grov sjö, slog vågorna in i prämarna som fort blev halvfyllda med vatten, trots att lantvärnsmännen öste och pumpade för glatta livet. Då och då blev någon präma manöveroduglig och måste överges av det bogserande fartyget. Det hände att hela prämbesättningar om-

kom, frös ihjäl eller drunknade. Och där transportererna sökte nödhavn, var de inte välkomna. De förde ju med sig fältsjukan. Kaptenen John af Wingård berättar, att de som landsattes i Norrtälje inte fick komma i hus. "Man gjorde stockeldar åt dem på torg och gator samt värme dricka åt dem och inpackade på bästa vis de ännu levande uti halm på vagnar för att snart bliva av med dem. Varthän de forslades visste ingen, ty de hade sällan befäl med sig." De döda låg eller satt fastfrusna i präarna.

35 av 700 kom tillbaka

Såve uppger i sina "Gotländska minnen", att "av 700 raska krigare som lämnade Gotlands moderjord 1808, återkom om ett par år, vad vi veta, blott 35 stympade, förfrusna uslingar och nakna krigsfångar i sitt elände t o m för sina närmaste oigenkännliga".

Per Storm till Norrland

Den konvoj till vilken Per Storm och hans kamrater hörde, färdades emellertid vidare efter Norrlandskusten. De tog sig igenom drivisen utanför Medelpadskusten, och först när de mötte packisen högg de iland någonstans i Ångermanland. Så gick trasmarschen och hungerståget mot norr i köld, mörker och snö. När de nådde Sävar och Ratan, anslöts de till de truppstyrkor som var förlagda där. Men någon vila blev det inte. De av lantvärnet som ännu var tjänstedugliga, utrustades med issångar, båtshakar och yxor och kommenderades ut på den tillfrusna Kvarken för att säga upp vakar i isen som redan låg fast mellan Sverige och Finland. Beridna ryska patruller hade varit synliga utanför Holmön och Stora Fjäderägg. När som helst kunde de följas av starka ryska truppstyrkor, som skulle skära av återståget för den svenska armén, vilken höll stånd mellan Kalix och Luleå. Att säga upp isen var naturligtvis omöjligt, den tornade upp

sig som packis i väldiga allar ute till havs.

3 000 ryssar över isen

Och en morgon hade man en stark rysk styrka över sig. Det var den djärve skotsk-ryske generalen Barclay de Tolly som med 3 000 man gjort en tiomilamarsch över isen på tre dygn. Det var en prestation väl så god som Karl X Gustavs berömda tåg över Stora Bält år 1658. De ryska styrkorna hade emellertid överansträngt sig med denna bragd. Deras proviant var slut, så att de tvingades koka välling på ängshö som de fann i ladorna på stranden och de började genast återståget. Men som god pris tog de med sig de issågande ynglingarna ute på Kvarken.

Per Storm hade liksom flera andra förfrusit fötterna ute på isen. De packades in på trossen och fördes till Nykarleby i Finland och vidare till Bomarsunds fästning på Åland, där fångarna sattes att repa drev och sno tagel- och hamprep för ryska flottans räkning, tills freden kom 1809. Per Storm berättade om denna händelse:

Vi trodde så visst, att vi skulle bli ihjälslajna av de där svarta ryssa, så vi kasta yxo på bässhaka å sträckte händera i väre. Men di bare skratta å pussa öss, som vi skulle ha varit deras bröder, å så bar dä iväg te Finland.

Per fick behålla båda fötterna. Han blev ordentligt omskött av en rysk fältskär, och efter ett år kunde han gå som vanligt. "Fast", erkände han, "ja kan ju känna, när då bli ömslag i väre - då sticken Kvarken i föttra på mej".

Hemkomsten till Floda

I september 1809 slöts freden i Fredrikshamn, där Ryssland tog hela Finland till Torne älv. De fångna svenskarerna sändes hem.

Så kom det sig att Per Storm efter ett par års svåra strapatser en höstkväll befann sig i hembygden igen. Han var

kädd i samma kläder som då han gav sig av, men nu var de bara trasor. Ansiktet var urholkat och magert av svält, och skägg och hår hade fått växa fritt. Alla tog honom för en landstrykare.

Sent på kvällen kom han fram till Grönkärr, dit hans mor flyttat. Hennes man var död. När Per steg in i den skumma stugan, såg han genast att hans mor inte kände igen honom. Inte ens när han bad om en skopa vatten, hörde hon vem han var. Han hittade då på att be att få veta vägen till Bronäs, ett av torpen i närheten.

Ja trodde du va döer...

Gumman torkade av händerna på förklädet och följde honom ut. Men när hon visat honom genvägen över till Bronäs, vände hon och skyndade hem till stugan. Då kunde inte Per tåga längre: "Men mor, känner I inte igen mej", ropade han efter henne. Modern stannade och stirrade på landstrykaren. Så brast hon i gråt och slog armarna om honom: "Men ä då du, Per? Ja trodde du va döer".

Och nu blev det bättre dagar, både för Per och hans mor och för hela Sverige. Men det är en annan historia.

Ragnar Ekström
Ill: Inga Ekström

Kopieret ur Floda Hembyggen